

Basın Açıklaması

Her türlü darbe, darbe girişimleri ve antidemokratik uygulamalara karşı olmak insani değerlerin korunması için zorunludur.

Uzunca bir süredir Türkiye’de ötekileştirme, nefret dili ve linç davranışı yaygınlaşırken, bu suç niteliğindeki yaklaşım ve davranışlar görmezden gelinmekte, yaşam hakkı başta olmak üzere temel insani değerlerimizi oluşturan haklar yok sayılmaktadır. İnsanı temel alan ve değerlerimizi koruyup geliştirebileceğimiz koşulların oluşturulmasında tek çözüm yolu ise hukukun üstünlüğünü, bir değer olarak demokrasiyi ve insan haklarına saygıyı sonuna kadar tavizsiz bir şekilde savunmaktır.

Sivillerin hedef gözetilmeden katledilmesinden demokrasimizin simge mekânı TBMM’nin bombalanmasına kadar varan bir gözü dönmüşlikle hareket eden darbecilerin başarısız olması en büyük tesellimizdir. Çünkü 15 Temmuz geçesi yaşananlara baktığımızda darbecilerin olası bir başarısında can kayıplarının ve insan hakları ihlallerinin çok daha vahim boyutlara ulaşacağını söylemek bir kehanet olmayacaktır.

Ancak;

İşkence Mutlak Olarak Yasaktır! Hiçbir İstisnai Durum, Ne Savaş Hali, Ne de Bir Savaş Tehdidi, Dâhili Siyasi İstikrarsızlık veya Herhangi Başka Bir Olağanüstü Hal, İşkencenin Uygulanması İçin Gerekçe Gösterilemez.

15 Temmuz darbe girişiminin faillerini açığa çıkarmak üzere soruşturmalar vakit geçirilmeksizin başlatılarak kısa sürede binlerce asker ve sivil kişi gözaltına alınmıştır. Ancak gözaltına alınanlar ile ilgili medyaya yansıyan haber ve görüntüler kaygı vericidir. Yüzlerinde ve vücutlarında fiziksel şiddetin kanıtı olan yara izleri ve berelenmeler bulunan, ters kelepçelenmiş, çıplak vaziyette tutulan, yüzükoyun yere yatırılmış ya da bir samanlıkta oturtulmuş onlarca kişinin fotoğrafları hiçbir sakınca görülmeden medya tarafından yayımlanmaktadır.

Bu görüntü ve haberler bizlerde gözaltına alınan kişilerin işkence ve kötü muamele uygulamalarına maruz kaldığı kaygısına yol açmaktadır.

Birleşmiş Milletler (BM) İşkenceye Karşı Sözleşmesi’ni imzalayarak otoritesini ve denetleme yetkisini Türkiye’nin de tanıdığı BM İşkenceye Karşı Komite (UNCAT) geçtiğimiz Mayıs ayında Türkiye’nin dördüncü periyodik raporunu değerlendirmiş ve çeşitli uyarı, tavsiye ve öneriler içeren Sonuç Gözlemlerini kabul etmiştir. BM İşkenceye Karşı Komite, sözü edilen Sonuç Gözlem’lerinde, son dönemde kolluk kuvvetlerinin alıkonulan kişileri işkence ve kötü muameleye maruz bıraktığına dair kendilerine ulaşan çok sayıda güvenilir raporlar nedeniyle duyduğu kaygıyı dile getirerek, Türkiye’ye İşkenceye Karşı Sözleşmenin 2. maddesinin 2. paragrafında yer alan, “hiçbir istisnai durum, ne savaş hali ne de bir savaş tehdidi, dahili siyasi istikrarsızlık veya herhangi başka bir olağanüstü hal, işkencenin uygulanması için gerekçe gösterilemez” şeklindeki mutlak işkence yasağını hatırlatmıştır. Komitenin bu uyarısı bugün içinden geçtiğimiz olağanüstü koşullarda çok daha fazla anlam kazanmaktadır.

Evet, son darbe girişiminde bulunanlar Türkiye halklarına karşı bir insanlık suçu işlemişlerdir. Anayasamız ve yasalarımız çerçevesinde ne gerekiyorsa haklarında tüm hukuki işlemler yapılmalı, adil biçimde yargılanmalı ve yasalarımızın öngördüğü biçimde mutlaka cezalandırılmalıdırlar. Böylelikle, elinde silah bulunduran ve şiddet tekeli toplum adına kullanma yetkisine haiz bu tür kişiler bir daha asla darbe yapma cesaretinde bulunmasınlar. Ancak, bu cezalandırma hiçbir şekilde evrensel hukukun mutlak şekilde yasakladığı işkence ve kötü muamele gibi yöntemlerle olmamalıdır.

12 Eylül 1980 Askeri Darbesi'nin faileri zamanında göstermelik biçimde değil de gerçekten yargılanıp cezalandırılmalıydı bugün kimse darbe girişiminde bulunmaya cesaret edemezdi. Başta siyasal iktidar olmak üzere geçmişteki tüm sivil siyasal iktidarlar, bu cezasızlığın bugün yol açtığı ağır sonuçların vebalini omuzlarında taşımaktadırlar.

İşkence ve kötü muamele mutlak olarak yasaktır. Darbeciler işledikleri suçun tüm ağırlığına rağmen hiçbir şekilde işkence ve kötü muameleye maruz bırakılamazlar. Yetkilileri, BM İşkenceye Karşı Komite'nin uyarı ve hatırlatması çerçevesinde, siyasal iktidarı, Türkiye'nin kabul ettiği evrensel hukukun yükümlülüklerini yerine getirmeye ve insan haklarına saygıyı korumaya, bağımsız insan hakları heyetleri tarafından gözaltı yerlerinin ziyaret edilmesi olanaklarını sağlamaya davet ediyoruz.

15 Temmuz 2016 tarihinde askeri darbe girişiminde bulunanlar, aynı daha öncekiler gibi, Türkiye halklarına karşı bir insanlık suçu işlemişlerdir. Ve darbecilerin hakkında Anayasa ve yasalar çerçevesinde ne gerekiyorsa tüm hukuki işlemler yapılmalı, darbeciler hukukun üstünlüğüne özen gösterilerek adil biçimde yargılanmalı ve suçlu bulunanlar cezalandırılmalıdırlar.

İnsan haklarını ve hukuk devletinin temel ilkelerini hiçe sayarak hazırlanmış olan Olağanüstü Hal (OHAL) Kanunu kapsamındaki Kanun Hükmünde Kararnameler (KHK) acilen iptal edilmelidir!

Ülkemizde olağanüstü bir durum yaşanmaktadır. Kuşkusuz uluslararası hukuktan kaynaklanan yükümlülüklerle uyumlu biçimde içinde yaşadığımız olağanüstü durumlarla baş etme imkanını sağlayan düzenlemelerin acil bir şekilde ele alınması gerekmektedir.

Ne var ki, yaşadığımız bu OLAĞANÜSTÜ durumla, 27 Ekim 1983 tarihinde, yani doğrudan 12 Eylül Askeri Darbe döneminde bizzat darbeyi pekiştirmek amacıyla çıkarılan "OHAL KANUNU"na dayanarak baş etmek olanaksızdır. Çünkü askeri darbe girişimleri, askeri darbe döneminin zihniyeti ve kanunları ile ortadan kaldırılamaz, aksine bu tür uygulamalarla askeri darbe dönemlerinin zihniyeti daha da pekiştirilir.

Çünkü OHAL Kanunu ile; hiçbir yargı denetimine açık olmayan bir şekilde Bakanlar Kurulu'nca KHK'lar çıkarılabilecek, zaten önemli ölçüde işlevsizleştirilmiş olan yasama organı (TBMM) devre dışı bırakılabilecek, dahası yeterince tahrip edilen hukukun üstünlüğü, yargı bağımsızlığı, kuvvetler ayrılığı ve insan haklarına saygı gibi demokrasi ilkelerine yönelik tahribat daha da derinleştirilecektir.

Anayasanın 15. maddesinin 2. fıkrasında düzenlenmiş olan yaşam hakkının korunması gerektiği, kişinin maddi ve manevi varlığının bütünlüğüne dokunulamayacağı, yani işkence, kötü muamele ve onur kırıcı davranışta bulunulamayacağı, kimsenin din, vicdan, düşünce ve kanaatlerini açıklamaya zorlanamayacağı ve bunlardan dolayı suçlanamayacağı, suç ve cezaların geçmişe yürütülemeyeceği, suçluluğu mahkeme kararı ile saptanıncaya kadar kimsenin suçlu sayılamayacağı, yani masumiyet karinesi, her şart altında mutlaka korunması gereken ve kesinlikle sınırlandırılmayacak haklardır.

Türkiye'nin tarafı olduğu Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (AİHS) 15.maddesinde yer verildiği gibi; sözleşmenin 2. maddesinde düzenlenen yaşam hakkı, 3. maddesinde düzenlenen işkence, kötü muamele ve onur kırıcı davranış yasağı, 4. maddesinde düzenlenen kölelik ve zorla çalıştırma yasağı ve 7. maddesinde düzenlenen 'kanunsuz ceza olmaz' ilkeleri hiçbir şekilde sınırlandırılmaz.

Öncelikle belirtmek gerekir ki, doğrudan doğruya kurum ve kuruluşların mahkeme kararı olmadan kapatılması ve her türlü mal varlığına el konulması; Anayasa ile güvence altına alınan adil yargılanma hakkı, Anayasa 15/2'deki masumiyet karinesi, örgütlenme hakkı ve mülkiyet hakkı ihlalidir. Bir mahkeme kararı söz konusu olmadığı için, bu şekilde kapatılan veya gelecekte kapatılabilecek kurum ve kuruluşların yargı yolu ile ileride haklarını almaları da muhtemeldir.

Bu düzenleme ile ceza kanunlarında yer almayan, tamamen öznel bir değerlendirme olan ve Milli Güvenlik Kurulu'nun, dolayısıyla Bakanlar Kurulunun takdirine bırakılan "milli güvenliğe tehdit oluşturduğu tespit edilen yapı, oluşum veya gruplara ya da terör örgütlerine üyeliği veya iltisakı ya da bunlarla irtibatı belirlenen" tabiri, Bakanlıklara sınırsız ve nesnel olmayan anayasa dışı yetkiler tanımaktadır. Siyasi iktidar böylelikle muhalif tüm toplumsal kurumlara OHAL KHK'sını uygulayabilecektir. OHAL devam ettiği sürece bu kurumlar Demokles'in kılıcı gibi kendilerini ciddi bir kapatılma baskısı altında hissedeceklerdir. Bu ise demokratik hayatı tamamen yok etmek, hukuk güvenliğini ve güvencesini tamamen ortadan kaldırmak demektir.

Sıkıyönetim zamanında bile, Sıkıyönetim Kanunu'nun 15. Maddesine göre gözaltı süreleri 15 gün şeklinde düzenlenmiş olup, hakim kararı ile 15 gün daha uzatılabilmekteydi. Sıkıyönetim ilan edilmediği halde ve 1992 yılında OHAL Kanunu'nun gözaltı süresi ile ilgili 26. Maddesinin kaldırılmasına rağmen gözaltı süresinin KHK ile düzenlenmesi ve 30 gün olarak belirlenmesi kabul edilemez. OHAL uygulama bölgeleri için geçerli olan azami gözaltı süresinin 1997 yılında 30 günden 10 güne indirilmiş olduğu göz önüne alındığında, 2016 yılında geldiğimiz noktanın ne denli kaygı verici olduğu anlaşılabilir. Kuşkusuz, insan hakları örgütleri işkence yasağı ihlalleri açısından da büyük risk oluşturan gerek 30 günlük gözaltı süresi, gerekse de işkencenin önlenmesi açısından önemli olan usul güvencelerinin (özel olarak avukata erişimin) ortadan kaldırılması sonucunu doğuracak düzenlemeler ile ilgili olarak, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi başta olmak üzere gerekli dava ve şikayet mekanizmalarını harekete geçireceklerdir.

Yine 667 No.lu KHK'nın 6. maddesinde çeşitli soruşturma usullerinin düzenlenmesi, avukattan yararlanma hakkının kısıtlanması, yeni infaz rejimlerine yer verilmesinden tekrar özel yargılama yapılacağı ve darbe girişimi nedeni ile haklarında işlem yapılanların yargılanması bitene kadar bu KHK'ların ve dolayısıyla OHAL'in devam edeceği anlamı çıkmaktadır. Her açıdan kaygı verici bu durum aynı zamanda adil yargılanma hakkının ihlali anlamına gelmektedir.

Devlet yetkilileri tarafından toplumda yaşanan kaygı halinin yarattığı infiale sorumsuz bir yanıt olarak gündeme getirilen ölüm cezası tartışması; bir karşılığı bulunmayan, toplumu yanıltıcı, nefret ve intikam duygularını körükleyici nitelikte bir yaklaşım olarak değerlendirilmelidir.

15 Temmuz 2016 tarihinde gerçekleştirilen darbe girişimi üzerine bu girişimde bulunanların cezalandırılması için yapılan tartışmalarda ölüm cezası gündeme getirilmiş, siyasetçiler tarafından yeni bir yasal düzenleme yapılarak uygulanabileceği mesajları ile topluma yönelik yanıltıcı bir algı oluşturulmuştur. Toplumlarda değişik dönemlerde, adalete olan güvenin de sarsılmasıyla yakın ilişkili

olarak, intikam alma güdüsü taşıyan taleplerin dile getirilebildiği tartışmalar gündeme gelebilir. Toplumsal sözleşmeler ve hukukun üstünlüğü ilkesi ile işleyen sistemler, toplumların nefret duygularını, intikam almaya dayalı ve linççi yaklaşımlarını; hukuka dayalı, insan haklarına saygılı nesnel yaklaşımlara dönüştürme yükümlülüğü taşımaktadırlar. Gerek ölüm cezası talebinin “demokratik hak” olarak tanımlanması, gerekse bir başka olağandışı ve baskıcı, insan haklarının tümüyle askıya alındığı bir dönem olan 12 Eylül darbe döneminde kullanılan “asmayalım da besleyelim mi” ifadesini çağrıştıran söylemler sorumlu yaklaşımlar olarak kabul edilemez.

Ölüm cezasını geri getirme girişiminin gerek ulusal gerekse uluslararası açıdan ağır hukuksal ve siyasal sonuçlarının olacağı öngörülmelidir. Ölüm cezası yaşam hakkını ortadan kaldıran bir devlet şiddeti, dolayısıyla tüm uluslararası belgelerde yer alan yaşam hakkı ihlali kapsamında değerlendirilmektedir. Yaşam hakkı, korunması gereken en öncelikli haktır. Devletler tarafından bir ceza olarak yaşam hakkının ortadan kaldırılması, geri dönüşü olmayan ve giderilmesi olanaksız zararlara yol açarak insanlık değerlerinin yok sayılmasına neden olur. BM İnsan Hakları Komitesi de bunu açıkça ifade etmektedir: “Yaşam hakkı, bütün hakların en üstünde yer almaktadır ve ulusun güvenliğini tehdit eden olağanüstü bir durumda dahi bu hakka çekince konmasına izin verilmez. Kişiler, yaşam hakkından keyfi biçimde alıkonulamaz. Bu nedenle de taraf devletler, sadece keyfi ihlalleri önleme değil, aynı zamanda bu fiilleri suç sayma ile yükümlü oldukları gibi kendi güvenlik kuvvetlerinden gelecek ihlalleri de önlemekle yükümlüdürler. Devlet tarafından gerçekleştirilen yaşam hakkı ihlalleri en ağır ihlallerdir.” (1)

Ölüm cezası uygulamalarına ilişkin ilk tartışmalarda İtalya tarafından “Kabil’den Elinizi Çekin” (Hands Off Cain/HOC) (2) Kampanyası kapsamında 1994 yılında gündeme getirilen ve 1997 yılında BM Genel Kurulu’nda oy çokluğu ile kabul edilip, en son 2014 yılında Türkiye’nin de içinde olduğu 117 ülke tarafından desteklenen “ölüm cezalarının tüm dünyada kaldırılmasına kadar erteleme” çağrısı ve ilgili uluslararası düzenlemelerin çok öncesinde, 1981 yılında, meslek örgütümüz Türk Tabipleri Birliği’nin de üyesi olduğu Dünya Tabipler Birliği ölüm cezalarının uygulanmasında hekimlerin görev almasının etik dışı olduğunu açıklamıştır Cenevre Bildirgesi ışığında hekimin insan yaşamına en üst saygıyı gösterme zorunluluğu hatırlatılarak 2013 yılında Brezilya’da toplanan Dünya Tabipler Birliği Genel Kurulu, ölüm cezalarının kaldırılması yönündeki BM çağrısını destekleme kararı almıştır.

Türkiye ölüm cezasını başta Anayasasının 38. Maddesi olmak üzere mevzuatından tümüyle çıkarmış, yanı sıra AİHS’e ek 6 No.’lu ölüm cezasının kaldırılmasına dair protokol, Türkiye tarafından 26.06.2003 tarihli 4913 Sayılı ölüm cezasını ortadan kaldıran kanunla kabul edilmiş ve Resmi Gazete’nin 01.07.2003 tarihli sayısında yayımlanmıştır. Protokol, Bakanlar Kurulu’nun 15/08/2003 tarih ve 2003/6069 sayılı kararı ile onaylanmıştır. Protokol, onay belgesinin Avrupa Konseyi Genel Sekreterliği’ne depo edilmesiyle Türkiye açısından 01/12/2003 tarihinden itibaren yürürlük kazanmıştır.

---

(1) : BM İnsan Hakları Komitesi, UN Doc.A/37/40, 1982

(2) : <http://www.handsoffchain.info/> er.t.18.07.2016

Türkiye AİHS'e ek 13 No'lu Protokol'ün de tarafıdır. Türkiye, bu Protokol ile ilgili 16/10/2005 tarih ve 5409 sayılı "İnsan Haklarını ve Temel Özgürlükleri Koruma Sözleşmesine Ek, Ölüm Cezasının Her Koşulda Kaldırılmasına Dair 13 No'lu Protokolün Onaylanmasının Uygun Bulunduğu Hakkında Kanun" u çıkarmış; Bakanlar Kurulunun 17/11/2005 tarih ve 2005/96849 sayılı kararı ile de bu protokolün onaylanması kararlaştırılmıştır. Türkiye açısından 01/06/2006 tarihinden itibaren yürürlük kazanmış olan 13 No'lu Protokol şöyledir:

"Madde 1. Ölüm cezasının kaldırılması

Ölüm cezası kaldırılmıştır. Hiç kimse ölüm cezasına çarptırılmayacaktır ya da bu cezası infaz edilmeyecektir."

Bu protokollerin yanı sıra, Türkiye, BM Medeni ve Siyasal Haklar Uluslararası Sözleşmesi'ne ek, ölüm cezasının kaldırılmasını amaçlayan ihtiyari 2 No'lu protokolü de onaylamış ve yürürlüğe koymuştur. Birleşmiş Milletler ve Avrupa Konseyi insan hakları sisteminin en temel protokollerini onaylayan bir ülkenin, bu protokollerden geri dönmesi demek insan hakları sisteminin dışına çıkmak ve uluslararası alanda kötü bir örnek durumuna gelmek demektir. Uluslararası hukukta ahde vefa -söze (sözleşmeye) bağlılık- ilkesi temel bir ilkedir.

Ölüm cezasının uygulanmasını sağlamaya yönelik her türlü yasal düzenleme, ileriye dönük olarak ülkemiz için çok ağır siyasal, ekonomik, hukuki, kültürel ve sosyolojik sonuçlar doğurabilecek; ayrıca böyle bir hukuki düzenleme yapılırsa dahi geriye dönük işletilemeyecektir.

Toplumunu yanılıcı, ayrımcılık, nefret ve intikam duygularını körükleyici nitelikteki tüm söylemlere son verilerek hızla barış ve demokrasi için gerekli adımlar atılmalıdır.

Son bir yıldır Türkiye'de aylar süren sokağa çıkma yasakları, il ve ilçelerde yerleşim yerlerinin ağır silahlarla bombalanması, sivillerin yaşam alanları içinde, ev ve evlerinin bahçelerinde keskin nişancılar tarafından hedef gözetilerek öldürülmesi, evlerin yaşanamayacak biçimde yıkılması ile halkın göçe zorlanması, halklara yönelik aşağılayıcı, tehdit eden ve ayrıştırıcı ifadeler kullanılması, ölenlere yönelik ve toplumun yas sürecini yok sayan uygulamalar ile bu tahribatın ana akım iletişim kanallarında yanılıcı ve hedef gösterici bir dille yansıtılması sonucunda, toplumda korku, güvensizlik, ihbarcılık, nefret ve ayrımcılık yaygınlaştırılmış ve tüm değerlerimiz temelinden sarsılmıştır.

Biz aşağıda imzası bulunan kurumlar insan hakları, demokrasi ve özgürlükler adına bu süreci yakından takip edeceğimizi, belgelemek ve müdahil olacağımızı duyuruyoruz. Zalimliğe tutulan alkışlardan kulaklar sağır olmadan insana dair ahlaki yeniden inşa etmek boynumuzun borcudur!

**İSTANBUL TABİP ODASI
KESK İSTANBUL ŞUBELERİ
TÜRKİYE İNSAN HAKLARI VAKFI
İNSAN HAKLARI DERNEĞİ İSTANBUL ŞUBESİ**

